

© 2009, 2012 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Mulțumiri Companiei Théâtre de la Presqu'île și directorului acesteia, Michel Vivier (Granville), pentru participarea la concepția imaginii de pe copertă.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iasi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,

sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

VIȘNIEC, MATEI

Sindromul de panică în Orașul Luminilor / Matei Vișniec. –

Ed. a 2-a. – Iasi: Polirom, 2012

ISBN print: 978-973-46-2796-7

ISBN ePub: 978-973-46-3172-8

ISBN PDF: 978-973-46-3173-5

821.135.1-31

Printed in ROMANIA

MATEI
IȘNIEC

Sindromul de panică
în Orașul Luminilor

roman

Ediția a II-a

POLIROM
2012

(din notele lui Pantelis Vassilikioti)

Mă urmărește un cocoșat. Sau poate mă înșel... Dar nu mă înșel. De trei zile, de cîte ori ies dimineața ca să-mi cumpăr ziarul și bagheta, întîlnesc un cocoșat. Prima dată nu i-am acordat atenție, dar nu m-am împiedicat să nu exclam în sinea mea „ia te uită, un cocoșat, cocoșaii poartă noroc”. Dacă îmi amintesc bine, prima dată cînd l-am remarcat cocoșatul era chiar în fața brutăriei, am avut de altfel impresia că ieșea din brutărie, deși ieșea cu mîna goală... Acum, cînd scriu aceste rînduri, îmi dau seama că de fapt nu ieșea din brutărie pentru că dintr-o brutărie nu se poate ieși cu mîna goală.

A doua zi l-am văzut în fața chioșcului de ziare. Mi-am cumpărat ziarul *Libération* și el, cocoșatul, era acolo, în spatele meu. Îmi amintesc precis acest lucru pentru că am exclamat atunci în sinea mea, oarecum amuzat „ia te uită, am o cocoașă”. Am avut impresia atunci că de fapt cocoșatul stătea la coadă ca să cumpere și el un ziar. Acum îmi pare rău că nu am așteptat puțin ca să văd efectiv dacă își cumpăraseră ziar. Sunt mai mult ca sigur, în timp ce scriu aceste rînduri, că nu și-a cumpărat de fapt nici un ziar.

Ieri l-am întîlnit chiar în casa scîrilor. În timp ce eu ieșeam din imobil, el examina cutiile poștale ale locatarilor. Probabil că îmi căuta numele, acum sunt aproape convins că încerca să descopere numele meu pe una dintre cutiile poștale din hol.

Ceea ce mi se pare ciudat însă este faptul că nu încearcă să se ascundă. Când m-am întors acasă, cu ziarul, bagheta și o cutie de cafea, cocoșatul era tot în holul blocului, așezat pe o treaptă, fumînd. Trecînd pe lîngă el l-am examinat ceva mai bine. Are o figură tristă, aș spune aproape că este un om fără vîrstă, poartă plete (poate că încearcă în felul acesta să-și acopere puțin cocoșa), este îmbrăcat cu grijă și miroase bine. Trecînd pe lîngă el chiar mi-am spus „ia te uită, cocoșatul se parfumează”.

Astăzi cocoșatul m-a urmărit toată ziua prin oraș. Când am ieșit, la ora opt dimineața, din imobil, el era acolo, în fața imobilului, de cealaltă parte a străzii, nemișcat, plantat pur și simplu în mijlocul trotuarului, ca și cum ar fi fost un stîlp înfipt în trotuar. M-a lăsat să mă îndepărtez puțin, cam vreo douăzeci de pași, apoi s-a smuls din imobilitate și s-a luat după mine. A venit cu mine la piață și a trecut prin fața tuturor tarabelor prin care am trecut și eu. Ba chiar a cumpărat și el cîte ceva. Eu am cumpărat un kilogram de mere, el și-a cumpărat un singur măr și l-a mîncat în timp ce mă urmărea. Am cumpărat trei sute de grame de măsline cu ierburi din Provența, el s-a prefăcut că vrea și el măsline și a gustat din două sau trei sorturi. Când am cumpărat pește, el a examinat stridiile. În fața tarabei de unde cumpăr eu legume, după ce mi-am luat eu un kilogram de roșii și un kilogram de morcovi, el și-a cumpărat trei vinete. Imaginea mi s-a părut puțin stranie, un cocoșat cu trei vinete. Dar poate că îi plac vinetele. De ce să nu aibă cocoșatul dreptul de a-și cumpăra vinete?

Pe la ora 9 și 30 de minute, cînd m-am așezat pe terasa unei cafenele ca să beau o cafea, el s-a dus la bar și a băut o cafea la tehghea. Probabil ca să poată plăti mai repede și să mă poată urmări în continuare.

Este limpede că acest om are ceva cu mine. Oare e cazul să-l întreb eu de ce mă urmărește?

Am în continuare mari probleme cu limbile din capul meu și cu cuvintele. Limbile se bat între ele ca niște bestii atunci cînd scriu. Îmi este imposibil să scriu un cuvînt, fără ca bestiile să nu se devore între ele. Șapte limbi, șapte bestii. Culmea este că armeană și araba se dovedesc a fi cele mai violente, deși sunt singurele în care nu am chef să scriu. Cînd încep o propoziție și gîndesc subiectul în armeană, verbul sau verbele succesive îmi vin în greacă, adjectivele în turcă, iar adverbele în franceză. Incredibil ce plastice sunt adverbele în franceză, de exemplu „habituellement”... În greacă am nevoie de trei cuvinte ca să spun „în mod obișnuit”.

Am încercat într-o vreme să împac limbile dîndu-le cîte o zi din săptămîină. Am scris, sistematic, în fiecare zi în altă limbă. Lunea am scris în armeană, dat fiind că este limba tatălui meu. Marțea am scris în greacă dat fiind că este limba mamei mele. Miercuri am scris în arabă dat fiind că este limba copilăriei mele. Joia am scris în turcă dat fiind că a fost limba în care am trăit fără griji. Vinerea am scris în italiană dat fiind că a fost limba în care am vrut să mă sinucid. Sîmbăta am scris în franceză dat fiind că a fost limba în care mi-am făcut studiile. Iar duminica am scris în engleză ca să mă odihnesc. Numai că limbile nu vor să facă pace. Nu le place să le separ în felul acesta, pe zile. Nu le place ordinea, nu le place disciplina. Nu vrea să stea fiecare la locul ei în cap și să-și aștepte momentul. „Nu suntem un harem” mi-au spus toate în același timp. Nu suntem femeile tale pe care să le chemi cînd vrei tu, una după alta. Nu încerca să ne ții în cuști că n-ai să reușești. Și n-am reușit. Lor le place, de fapt, gîlceava. Le place să fie împreună, să se certe, să se tragă de păr, să urle, să sară scînteii. Și toate astea în creierul meu.

Doar cînd beau se mai liniștesc. Cînd beau, se împrietenesc între ele. După trei sau patru

pahare de vin, cînd creierul îmi este invadat de un fel de nor cald, limbile se relaxează, uneori chiar se alintă chiar, se giugiulesc.

În general, cele șapte bestii sunt de un individualism feroce, fiecare se bate pentru sine. Rareori le-am simțit aliindu-se unele cu altele, sau separîndu-se în grupuri rivale. Culmea este că engleza nu se aliază niciodată cu franceza. Aș spune că engleza se aliază mai ușor cu turca decît cu araba, în timp ce franceza se aliază foarte des cu araba. Italiana este relativ flexibilă, e capabilă de multe alianțe, dar nu cu greaca. Ciudată rivalitatea asta între greacă și italiană. Ciudată și atitudinea celorlalte limbi împotriva armenei, pe care o tratează cîteodată de sus, ca și cum ar fi un copil bastard. Am auzit-o într-o zi pe bestia de greacă spunîndu-i armenei „nu ești o limbă, ești un dialect iranian”. Supremă jignire, s-ar părea, pentru armeană. Iar franceza îi reproșează armenei că și-a pierdut subjonctivul. O limbă fără subjonctiv este nulă, spune bestia de franceză, care își dă și cele mai multe aere. Și turca își dă însă aere pentru că se consideră o limbă imperială. Ce mult mi-aș dori să nu știu decît o singură limbă, una și bine, să mă pot topi într-un singur vocabular. Dar e prea tîrziu. Ființa mea s-a fărîmițat în toate aceste limbi, deși s-a și îmbogățit. Cele șapte limbi însă nu mi-au dat șapte vieți, ci șapte identități.

Cocoșatul a pătruns în apartamentul meu! Oricît ar părea de incredibil, cocoșatul trăiește acum cu mine. În urmă cu o săptămînă, l-am găsit pe cocoșat dormind pe hol, pe preșul din fața ușii. Cînd am deschis însă ușa, el s-a trezit imediat, s-a ridicat, și-a aranjat ținuta și mi-a spus:

— Vă rog să mă iertați.

Eu am coborît fără să-i spun nimic. Ce era să-i spun? El s-a luat după mine, dar de data

aceasta n-a mai rămas cu douăzeci de pași în urma mea, ci m-a însoțit practic cu doar un pas în urmă. La piață s-a oferit să-mi ducă pungile cu roșii, castraveți și mere. Mi-a spus:

— Le duc eu...

Iar eu l-am lăsat să le care. Odată ajunși înapoi la apartament n-am avut, bineînțeles, puterea să-l las afară. Am intrat împreună, el s-a dus la bucătărie ca să lase pungile, iar eu m-am dus în birou și m-am așezat la mașina de scris.

După trei minute cocoșatul a venit după mine în birou aducându-mi o cafea. Eu am continuat să scriu sorbind din când în când din cafea. Trebuie să recunosc că mi-a făcut plăcere să fiu servit. Iar cafeaua era excelentă. Am scris timp de o oră fără să-i acord nici o importanță. De fapt, voiam să-l încerc, să văd ce era în capul lui. N-a mișcat nici o dată cît am scris. Nu l-am simțit, nu m-a întrerupt. Nu mi s-a adresat decît în momentul în care m-am oprit din scris și m-am uitat la el. S-a apropiat atunci de mine și mi-a masat umerii.

— Știu că sunt un personaj secundar, mi-a spus. Din cauza asta sunt aici.

Eu am izbucnit în rîs. Nu era pentru prima dată că în poveștile scrise de mine începea un conflict între personajele principale și cele secundare. Nu era pentru prima dată ca un personaj secundar venea să-mi cerșească puțin mai multă atenție, să-mi ceară să-i dau puțin mai mare amploare în speranța că ar putea deveni un personaj principal.

Motivul pentru care nu reușesc, de ani de zile, să termin nici o schiță, nici o povestire, nici o nuvelă, nici un roman și nici un eseu este că în timpul nopții *bestiile* se luptă între ele pe paginile scrise și îmi amestecă toate cuvintele. Orice text scris în timpul zilei se modifică în timpul nopții. Chiar dacă scriu textul utilizînd cuvinte din toate

cele șapte limbi, în mod egal, *bestiile* tot au ceva de împărțit. Nu numărul cuvintelor este important, îmi spun ele. Faptul că într-un text de 700 de cuvinte ai folosit cîte o sută de cuvinte din fiecare cele șapte limbi, nu înseamnă nimic. În materie de cuvinte, nu numărul creează echitate. În fiecare text, îmi spun *bestiile*, există cuvinte esențiale și neesențiale. Aici e întreaga problemă, în ce limbă apar cele două sau trei cuvinte esențiale ale textului.

Bestia greacă pretinde că anumite cuvinte din capul meu nu pot avea sens metafizic decît dacă apar scrise în grecește. Drept pentru care, în timpul nopții, face ce face și transcrie în grecește tot ce consideră că este normal să fie scris în grecește. Să zicem că utilizez într-o povestire cuvîntul oameni („Mai mulți oameni ieșiră din imobil ca să vadă cum se propaga incendiul.“). Ei bine, dacă fac greșeala de a scrie cuvîntul *oameni* în franceză (*gens*), sau în engleză (*people*) a doua zi găsesc pe hîrtie varianta grecească, *anthropoi*. Singura care, spune *bestia* greacă, are legitimitate. Iar fraza mea devine „Mai mulți *anthropoi* ieșiră din imobil ca să vadă cum se propaga incendiul.“. În orice caz, celelalte *bestii* sunt deseori geloase pe limba greacă pentru marea sa virtuozitate cînd e vorba de creat asociații de cuvinte. În același timp, franceza, italiana și turca o tratează de hoată: ai furat de la noi cît ai putut, îi spun ele, ai furat de la noi mii de cuvinte, să ni le dai înapoi. Această ultimă exigență, *recuperarea cuvintelor furate*, provoacă și ea dezordini sinistre în manuscrisele mele. Pentru că fiecare *bestie* are comitetul ei de supraveghere, și face scandal atunci cînd folosesc în franceză un cuvînt de origine greacă, în grecește un cuvînt de origine franceză, în engleză un cuvînt de origine italiană, în armeană un cuvînt de origine turcă, și așa mai departe. Mie îmi este imposibil să țin cont de toate aceste detalii, cele șapte *bestii* locuiesc în ființa mea ca simburii unui măr într-un măr,